

เป็นแค่ดอกไม้พลาสติก ? : ว่าด้วยเรื่องศัลยกรรมเสริมความงามในสังคมไทย

ในช่วงปลายทศวรรษ 2520 สังคมไทยเริ่มรู้จักคำว่า “ดอกไม้พลาสติก” กันอย่างแพร่หลาย ผ่านเพลงยอดนิยมเพลงหนึ่งซึ่งมีชื่อเดียวกันนี้ของเรวัต พุทธินันทน์ เพลงดอกไม้พลาสติกเป็นการกล่าวถึงผู้หญิงซึ่งไม่พอใจในรูปร่างหน้าตาของตนเอง จึงทำศัลยกรรมเสริมความงามให้สวยที่สุดเท่าที่ต้องการ แต่ดอกไม้ปลอมก็ยังคงเป็นดอกไม้ปลอมที่ทำมาจากพลาสติกอยู่วันยังค่ำ เพราะเธอคนนั้นยังคงเป็น “สิ่งปลอม ๆ” “ดูเหมือนไม่มีชีวิต” “ไร้คุณค่า” และ “หัวใจไม่สวย” เมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่รักในความเป็นธรรมชาติของตนเอง ดอกไม้พลาสติกจึงกลายเป็นคำที่สังคมไทยส่วนหนึ่งใช้เรียกในเชิงประชดประชันถึงคนที่ทำศัลยกรรมเสริมความงาม แม้เขาหรือเธอจะสวยขึ้น แต่นั่นยังคงเป็นของปลอม เป็นการหลอกลวงตนเองและผู้อื่น

ปัจจุบัน สังคมไทยส่วนหนึ่งยังคงมีมุมมองคับแคบต่อการทำศัลยกรรมเสริมความงามเช่นนี้อยู่ เมื่อเร็ว ๆ นี้ รัฐได้จัดโครงการ Thai Face Top Model ขึ้น โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งหานายแบบ-นางแบบซึ่งมีความงามอย่างไทย กล่าวคือต้องไม่เคยผ่านการทำศัลยกรรมมาก่อน เพื่อผลักดันให้ความงามแบบไทย ๆ กลายเป็นที่รู้จักในนานาประเทศ (Matichon Online, 2568) จากโครงการดังกล่าว เห็นได้ชัดว่าความงามซึ่งเกิดจากการทำศัลยกรรมเสริมความงามนอกจากไม่เป็นที่ยอมรับแล้ว ยังทำลายความเป็นไทยอีกด้วย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่คุณจัดโครงการอาจไม่ได้ตระหนักคือ จะมีนายแบบ-นางแบบมืออาชีพสักกี่คนที่เชื่อในเรื่องความงามโดยไม่ต้องพึ่งพื้ดมหมอ ? ทำไมการทำศัลยกรรมเสริมความงามเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าสังคมและความก้าวหน้าของชีวิต จึงไม่เป็นที่ยอมรับ ทั้ง ๆ ที่ สังคมไทยเองก็มีส่วนในการผลิตซ้ำภาพความงามมาตรฐานอยู่ตลอดเวลา ?

บทความชิ้นนี้ ต้องการศึกษาประเด็นการทำศัลยกรรมเสริมความงาม (ในที่นี้ ไม่รวมถึงการทำศัลยกรรมเพื่อแก้ไขความผิดปกติของร่างกาย) ในมุมมองที่มากกว่าการเป็นเพียงดอกไม้พลาสติกหรือคนที่ไม่รู้จักพอใจในธรรมชาติของตนเอง บทความจะแสดงให้เห็นว่า การทำศัลยกรรมเสริมความงามมีความเกี่ยวข้องกับหลายประเด็น ทั้งประเด็นการผลิตซ้ำภาพความงามแบบมาตรฐานซึ่งอ้างว่าทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ประเด็นเรื่องการยกระดับและสะสมทุนการมรณ์ (Erotic Capital) ที่ปัจเจกมีอยู่ เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าสังคมซึ่งรวมถึงความก้าวหน้าของชีวิต และประเด็นเรื่องชนชั้น

ความงามกับทุนกามารมณ์

หากมองเรื่องความงามในทางวิชาการ ความงามถือเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งพยายามสร้างอำนาจขึ้นว่าผู้คนควรมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร ถึงจะสามารถได้รับการยอมรับจากสังคม รูปร่างหน้าตาแบบใดควรหลีกเลี่ยง เพราะอาจทำให้ผู้คนรู้สึกไม่อยากเข้าใกล้ และยอมส่งผลให้เขาหรือเธอคนนั้นเสียโอกาสในการเข้าสังคมไป โดย Kate Cregan ได้กล่าวว่า ปฏิบัติการทางวาทกรรมนี้ เป็นอำนาจขึ้นซึ่งแฝงฝังและผลิตซ้ำอยู่ทั่วไปในสังคม โดยเฉพาะตามสื่อที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเสริมความงาม กรณีการปรับเปลี่ยนรูปร่างหน้าตาของผู้คนอย่างเช่นการทำศัลยกรรมเสริมความงาม จึงย่อมสามารถเกิดขึ้นได้เพื่อตอบสนองต่อการขึ้นและแรงกดดันของสังคม โดยสังคมในที่นี้ ยังรวมไปถึงกลุ่มเฉพาะซึ่งยึดถือความงามในแบบฉบับของตนเองด้วย (Cregan, 2012, pp.16-20)

นอกจาก Cregan แล้ว Catherine Hakim (2010) ยังได้กล่าวถึงประเด็นหนึ่งซึ่งมีความสำคัญนั่นคือประเด็นเรื่องทุนกามารมณ์ (Erotic Capital) โดยทุนกามารมณ์นั้น เกี่ยวข้องกับการนำความงามและเสน่ห์ที่แต่ละบุคคลมีอยู่ เช่น รูปร่างหน้าตา การแต่งกาย ทักษะการเข้าถึงผู้คน มายกระดပ်และใช้เพื่อสร้างโอกาสในการเข้าสังคม เป็นการสะสมทุนรูปแบบหนึ่งเพื่อเป็นประตูไปสู่ความก้าวหน้าของชีวิต ทุนกามารมณ์มีความสำคัญเทียบเท่ากับทุนทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้ว่า ในสังคมที่มีวัฒนธรรมผู้ชายเป็นศูนย์กลางนั้น ผู้หญิงบางคนจะพัฒนาและสะสมทุนกามารมณ์เพื่อใช้ต่อสู้ต่อรองจนได้มาซึ่งความก้าวหน้าของชีวิตการทำงาน ตัวอย่างเช่น อาชีพเกอิชา ได้รับการยกย่องในฐานะศิลปินของญี่ปุ่น อันเนื่องมาจากเกอิชาให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อศิลปะการฝึกฝนและเสริมเสน่ห์ส่วนบุคคลเพื่อมัดใจแขกผู้มาเยือนให้กลับมาเยี่ยมเยียนอีก ส่งผลให้เกอิชาได้กลายมาเป็นอัตลักษณ์หนึ่งของญี่ปุ่นและเป็นธุรกิจซึ่งนักท่องเที่ยวยังให้ความสนใจมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ การพัฒนาและสะสมทุนกามารมณ์ไม่ได้จำกัดเฉพาะเพศใดเพศหนึ่ง ในสหราชอาณาจักร ผู้ชายในสัดส่วนประมาณ 10-20 เปอร์เซ็นต์ กลายเป็นฐานลูกค้าสำคัญของคลินิกศัลยกรรมเสริมความงาม ทั้งยังให้ความสำคัญต่อการเข้ายิม ปรับทรงผมและการแต่งกาย โดยมีนักฟุตบอลสายแฟชั่นที่มีชื่อเสียงระดับโลกเป็นแรงบันดาลใจ เป็นต้น

ในเมื่อทุนกามารมณ์เป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้คนทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะกลุ่มคนที่จำเป็นต้องใช้สิ่งนี้เป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อพาตนเองไปสู่โอกาสในการเข้าสังคมและความก้าวหน้าของชีวิต จึงมีผู้คนจำนวนหนึ่งต้องการแสวงหาตัวช่วยทางเทคนิคอย่างการทำศัลยกรรมเสริมความงาม และปรากฏการณ์นี้ ย่อมเกิดขึ้นในสังคมไทยด้วย

กว่าจะงามในสังคมไทย

“ชาวสยามนั้นสังเกตง่ายแต่แรกเห็น จากกิริยาท่าทางเฉื่อยและเกียจคร้าน และหน้าตาดูเชื่อง ๆ เช่อ ๆ จมูกออกจะแบนแทบทุกคน โหนกแก้มสูง ดวงตาแลดูทื่อ ๆ หามีแววจลัดไม่ รูจมูกบาน ปากกว้างเกินพอดี ริมฝีปากแดงคล้ำเพราะกินหมากเป็นประจำ ข้ำพินยังดำสนิทเหมือนไม้มะเกลือ ทุกคนโกนผมเกลี้ยง เหลือเพียงกระจุกตรงกลางกระหม่อม เส้นผมสีดำหยาบแข็งเหมือนขนแปรง...สาวสยามอายุระหว่าง 12-20 ปี ก็ไม่เห็นมีอะไรชวนรียาสักเท่าไรเมื่อเทียบเคียงกับหุ่นทรงแบบปั้นที่ทางเราเห็นว่างาม”

จาก บันทึกการเดินทางของอ็องรี มูโอด ในราชอาณาจักรสยาม กัมพูชา ลาว และอินโดจีนตอนกลางส่วนอื่น ๆ (แปลโดย กรรณิกา จรรย์แสง)

ในอดีต เมื่อชาวยุโรปได้พบเห็นชาวสยาม พวกเขามักบรรยายถึงรูปร่างหน้าตาชาวสยามซึ่งค่อนข้างต่ำกว่ามาตรฐาน แน่นนอนว่ามาตรฐานในที่นี้ อิงตามมาตรฐานความงามของยุโรปเอง อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งในสังคมไทย วัฒนธรรมการทำให้ผู้คนเกิดความละอายในเรื่องรูปลักษณ์ของตนเอง มีมาช้านานแล้ว และสะท้อนผ่านวรรณคดีคลาสสิกหลายเรื่องซึ่งมักอธิบายตัวละครที่หน้าตาอัปลักษณ์ว่า “รูปชั่วตัวดำ” จะหยิบจับทำอะไรจึงดูขบขัน น่ารังเกียจ และเกิดความอาภัพในชีวิตแทบทุกด้าน โดยความรูปร่างตัวดำนี้ถูกอธิบายว่าเป็นเรื่องของกรรม ผู้ที่เกิดมาแล้วมีความไม่งาม พึงยอมรับว่าสิ่งนี้เป็นกรรมส่วนบุคคลบันดาลมา และจึงควรหมั่นทำความดีเพื่อสะสมบุญกุศลให้เกิดมามีความงามงดงามในภพภูมิหน้า เห็นได้ชัดว่าความคิดเช่นนี้ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของศาสนาพุทธนั่นเอง¹

ความเชื่อที่ว่าความงามเป็นเรื่องของกรรม ผู้ที่อยากมีความสวยงามต้องหมั่นสะสมบุญกุศลนั้น ค่อย ๆ เลือนหายไปจากสังคมไทย เมื่ออุตสาหกรรมเสริมความงามแบบสมัยใหม่ของประเทศแถบตะวันตกเดินทางเข้ามาถึง ผู้คนเริ่มมีตัวเลือกในการค่อย ๆ ปรับปรุงรูปร่างหน้าตาของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องรอชาติหน้า อุตสาหกรรมเสริมความงามเหล่านี้ ยังรู้จักที่จะใช้สื่อโฆษณาเพื่อให้

¹ เช่น ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท โทรวรรควรรคที่ 17 เล่าถึงเรื่องราวของพระนางโรหิณีผู้ทรงเกิดมาพร้อมกับผิวหนึ่งพวง จนกระทั่งพระเถระองค์หนึ่ง แนะนำให้พระนางสร้างโรงฉันของพระ และให้หมั่นทำความสะอาดเป็นอย่างดี พระนางโรหิณีจึงปฏิบัติตามและพบว่าเริ่มมีผิวพรรณงามขึ้นจริงอย่างน่ามหัศจรรย์ หลังจากนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้เข้ามาตรัสว่า เหตุที่พระนางมีผิวพรรณไม่งดงามมาตั้งแต่กำเนิดนั้น เป็นเพราะกรรมจากชาติปางก่อนของพระนาง ซึ่งเคยมีจิตริษยาและทำร้ายร่างกายผู้อื่นที่มีความงดงามมากกว่า เมื่อพระนางโรหิณีได้ฟังคำเทศนาของพระพุทธเจ้า จึงบรรลุนิพพาน มีผิวสวยดุจดั่งทองคำ และได้ไปเกิดในภพดาวดึงส์ ทั้งยังเป็นผู้นำเลื่อมใสและมีรูปงามเลิศ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, ม.ป.ป., น.426-431).

ผู้คนมองเห็นว่า สังคมไทยจะไม่มีพื้นที่ให้แก่คนซึ่งมีรูปแบบลักษณะตามที่ชาวยุโรปเคยอธิบายไว้ในแง่ลบอีกต่อไป เพราะทุกคนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบลักษณะของตนเองตั้งแต่หัวจรดเท้าให้ทันสมัยตามแบบตะวันตกได้เสมอ ผู้ที่ไม่รู้จักการเปลี่ยนแปลงคือคนไร้อารยะ ส่งผลให้กลายเป็นคนที่สังคมไม่กล้าคบหา จึงจำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจใหม่ให้แก่คนเหล่านั้น สิ่งนี้เห็นได้ชัดในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนปรับปรุงรูปแบบลักษณะตนเองให้สอดคล้องต่อความเป็นสมัยใหม่ตามแบบตะวันตก (ชาญวิทย์, 2544, น.219-223) ทั้งนี้ ในช่วงสงครามเย็น นิตยสารแพชั่นหลายชิ้นพยายามสื่อสารให้ผู้อ่านรับรู้และเข้าถึงความงามอย่างไทยอารยะในโลกสมัยใหม่ นิตยสารเหล่านี้ต่างสร้างความเชื่อมั่นว่า ความงามดังกล่าวสามารถนำไปโอ้อวดและได้รับการยอมรับในสังคมโลกได้จริง และจุดสูงสุดของเรื่องนี้คือการคว่ำตำแหน่งนางงามจักรวาลของอาภัสรา หงสกุล เมื่อ พ.ศ.2508 (Phillips, 2015, pp.191-193)

อาภัสรา หงสกุล กับ มาตรฐานความงามแบบไทยในช่วงทศวรรษ 2500 (รูปจาก Facebook เพจ อนุสาร อ.ส.ท.)

สำหรับคัลยกรรมเสริมความงามนั้น ก็มีบทบาทไม่ต่างจากอุตสาหกรรมเสริมความงามประเภทอื่น ๆ คัลยกรรมเสริมความงามเริ่มมีที่ทางและพัฒนาการในสังคมไทยอย่างเห็นได้ชัดราวทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา (Sanook, 2567) อย่างไรก็ตาม คัลยกรรมเสริมความงามเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งที่อยู่ภายใต้การกำกับของทุน การที่คัลยกรรมเสริมความงามจะสามารถสะสมทุนกำไรได้อย่างไรอย่างมหาศาลนั้น จึงต้องทำให้ผู้คนมองเห็นถึงความสำคัญของการเข้ามาใช้บริการ วิธีการหนึ่งคือ

การผลิตซ้ำภาพความงามแบบมาตรฐานที่ทุกคนก็สามารถยกระดับเพื่อไปให้ถึงจุดนั้นได้หากเลือกใช้บริการกับคลินิกนั้น ๆ การผลิตซ้ำดังกล่าว ปรากฏอยู่ทั่วไปตามสื่อโฆษณา ทั้งนี้ จากการสำรวจโฆษณาที่เกี่ยวข้อง ในหลายโฆษณามักจะเน้นย้ำว่าคนที่มียูปร่างหน้าตาที่ดีกว่าคนอื่น มักมีปัญหาในการเข้าถึงสังคม โฆษณานำลูกค้ายามาเล่าถึงประสบการณ์ก่อนมาทำศัลยกรรมเสริมความงามว่าการมองเห็นปมด้อยของรูปร่างหน้าตาตัวเอง เป็นความน่ากลัวอย่างหนึ่ง แต่ความน่ากลัวนี้ได้หมดไปหลังจากได้มาทำศัลยกรรมเสริมความงามกับหมอคนนี้ ณ คลินิกหรือสถานพยาบาลแห่งนั้น ความสุขได้เกิดขึ้นพร้อมกับตัวตนใหม่อย่างแท้จริง นอกจากนั้น โฆษณาบางชิ้น ยังให้รายละเอียดเกี่ยวกับความงามที่ควรจะเป็น โดยอ้างเรื่องมาตรฐานตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ กายภาพ เช่น มุมองศาของความโค้งของสันจมูกและความเชิดของปลายจมูก นอกจากนั้น โฆษณาชิ้นเดียวกัน ยังอาจให้รายละเอียดเรื่องความงามที่ควรจะเป็น โดยอ้างเรื่องความเชื่อด้านโหราศาสตร์ด้วย เช่น ทำทรงจมูกแบบใดจึงจะส่งเสริมโชครับทรัพย์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการผลิตซ้ำภาพเหล่านี้ สามารถกระตุ้นให้ผู้คนส่วนหนึ่งมองเห็นความสำคัญของการยกระดับและสะสมสิ่งที่เรียกว่าทุนกามารมณที่พวกตนมีอยู่ เพื่อโอกาสในการเข้าถึงสังคมและชีวิตที่ดี ทั้งนี้ มีหลายอาชีพที่จำเป็นต้องทำสิ่งนี้ ตัวอย่างเช่น รายงานการศึกษาของชนัญญา สิทธิสร (2564) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า พริตตี้หลายคนมองการทำศัลยกรรมเสริมความงามเป็นเรื่องปกติ เพราะพริตตี้เป็นอาชีพที่ต้องใช้รูปร่างหน้าตาประกอบกับทักษะการเข้าถึงลูกค้า พวกเธอตั้งใจที่จะจ่ายเงินตั้งแต่ในระดับหมิ่นบาทไปจนถึงระดับแสนบาท เพื่อศัลยกรรมเสริมรูปร่างหน้าตาให้ได้สัดส่วนตามที่ต้องการ แม้อาจต้องกลับมาแก้หลายครั้งก็ตาม และผลตอบแทนที่ได้จากการทำศัลยกรรมเสริมความงามก็ออกมาในทางบวก เนื่องจากพวกเธอมีงานเพิ่มขึ้นจริง การศึกษาของชนัญญา มีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องทุนกามารมณของ Hakim ที่ว่า ถึงที่สุดแล้ว ทุนกามารมณยังคงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นทุนนำพาผู้คนไปสู่ความก้าวหน้าของชีวิต แน่นอนว่าการสะสมทุนกามารมณนี้ มีความเชื่อมโยงกับวาทกรรมความงาม กล่าวคือ พริตตี้ต้องงามอย่างไรถึงจะทำให้คนในวงการยอมรับและส่งผลให้พวกเธอสามารถไปต่อกับอาชีพนี้ได้ นั่นส่งผลให้พริตตี้ต้องเปลี่ยนแปลงตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะเมื่อได้รับข้อมูลว่าตนเองมีจมูกแบนเกินไป หน้าอกเล็กเกินไป และอื่น ๆ ที่ดูแล้วต่ำกว่ามาตรฐานความงามมากเกินไป อาจกล่าวได้ว่าทุนกามารมณจำเป็นต้องมีการยกระดับและสะสมอย่างต่อเนื่อง เพราะทุนดังกล่าวไม่มีความยั่งยืนสามารถใช้แล้วหมดไปได้ ซึ่งคล้ายกับทุนทางเศรษฐกิจ และในความเป็นจริงแล้ว ทั้งสองทุนก็ทำงานแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกันเสียด้วยซ้ำ

ชนชั้นกับศัลยกรรมเสริมความงาม

“เมื่อคุณได้รับมงกุฏ มันเหมือนกับประตูได้เปิดมาเพื่อคุณแล้ว มันจะทิ้งให้คุณเปิด ประตูนั้นไว้ มันจะทิ้งให้คุณสานต่อและแสดงให้พวกเขาเห็นว่าฉันมีความสามารถจริง ๆ นะ ฉันสวยนะ ฉันได้รับมงกุฏนะ ฉันมีสติปัญญานะ และการที่คุณได้รับมงกุฏ คุณจะเข้าสู่ รัฐสภา คุณจะได้รับเชิญจากฝ่ายบริหาร เขาจะให้คุณเป็นผู้ฟังที่ดี เขาจะพูดว่าโอ้ใช่ เธอเป็น ราชนีแห่งความงาม และเธอมีบางสิ่งที่คุณกำลังทำอยู่”

(แปลจาก Oluwakemi M. Balogun and Kimberly Kay, *Refashioning Global Bodies: Cosmopolitan Femininities in Nigerian Beauty Pageants and The Vietnamese Sex Industry*, p.15)

ในอีกมุมหนึ่ง หากการทำศัลยกรรมเสริมความงามเป็นการช่วยให้ฟรีดตี้ได้รับโอกาสและความก้าวหน้าในชีวิต เราอาจกล่าวว่าการทำศัลยกรรมเสริมความงามยังเป็นเรื่องของชนชั้นด้วยได้หรือไม่ เพราะดังที่ Hakim ได้ชี้ให้เห็นว่า ในสังคมที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างดุเดือดภายใต้ อำนาจที่ผู้ชายเป็นศูนย์กลางนั้น ผู้หญิง (และรวมถึง LGBTQ+) บางคนจึงอาจจำเป็นต้องยกระดับ และสะสมทุนอีกรูปแบบหนึ่งในการต่อสู้ต่อรองกับสังคมชายเป็นใหญ่ ซึ่งในที่นี้คือทุนการมณที่ บ้างเจกมอยู่ ดังกรณีของอาชีวะเกอิชในญ่ปุ่บ ซึ่งได้อธิบายไปแล้ว

กรณีของแหวดวนางงาม สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งเหล่านี้เช่นเดียวกัน Oluwakemi M. Balogun และ Kimberly Kay Hoang (2013) ได้ชี้ให้เห็นว่า ในประเทศไนจีเรีย นอกจาก ผู้หญิงจะถูกกดทับจากสังคมชายเป็นใหญ่แล้ว ยังถูกกดทับซ้ำสองจากอคติทางเชื้อชาติและสีผิว ด้วย ผู้หญิงไนจีเรียจึงเป็นกลุ่มคนที่มักถูกผลักดันให้ไปอยู่ชายขอบ โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าของ ชีวิตจึงมีน้อย และยิ่งหากผู้หญิงคนนั้นเป็นลูกสาวคนโตหรือเป็นคนเดียวในบ้านที่ต้องแบกรับ สภาวะความยากจนของครอบครัว ก็ยังมีแนวโน้มจะประสบกับความล้มเหลวในชีวิตง่ายขึ้นอีก อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงไนจีเรียหลายคนพบว่า แต่การเป็นนางงามนั่นเอง น่าจะช่วยให้เธอและ ครอบครัวของเธอ ได้รับโอกาสทางสังคมมากขึ้น Balogun และ Hoang สังเกตว่าผู้หญิงที่เข้ามาอยู่ในแหวดวนางงาม แต่ละคนจะมีพัฒนาการความงามในทุก ๆ ปี ผู้หญิงบางคนแพ้ประกวด หลายครั้งติดต่อกัน แต่ยังสู้สุดสาหัสปรับเปลี่ยนรูปร่างหน้าตาของตนเองอย่างต่อเนื่องด้วยหวังว่า จะกลับมาชนะในสักวันหนึ่ง เพราะพวกเธอมีความเชื่อมั่นว่าการขึ้นไปสู่จุดสูงสุดของตำแหน่ง นางงาม เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าความงามแบบชาวแอฟริกันผิวดำก็สามารถชนะใจผู้คนได้ไม่แพ้ คนผิวขาว และการชนะนี้ย่อมส่งผลให้พวกเธอได้รับการยอมรับทางสังคม มีโอกาสที่จะได้รับ

ข้อเสนอต่าง ๆ ซึ่งเป็นความก้าวหน้าของชีวิตมากขึ้นนั่นเอง ควรกล่าวด้วยว่า ไม่ใช่เพียงกรณีของนางงามในจีเรียเท่านั้น เพราะไม่ว่าจะเป็นในประเทศใด ทั่วโลก รวมถึงไทย ย่อมมีปรากฏการณ์เช่นนี้ มากบ้างน้อยบ้างตามบริบทของสังคมนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม ศัลยกรรมเสริมความงามยังมีความย้อนแย้งเรื่องหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประเด็นทางชนชั้นเช่นกัน แม้เราจะบอกว่าการทำศัลยกรรมเสริมความงามคือประตูสู่โอกาสทางสังคมของผู้คน แต่เพราะศัลยกรรมเสริมความงามคือธุรกิจภายใต้การกำกับของทุนนิยม การทำศัลยกรรมเสริมความงามจึงมักเป็นเรื่องของคนที่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะจ่ายไปกับสิ่งนี้ได้ หรืออย่างน้อยก็ควรมีผู้สนับสนุนในเรื่องนี้ ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวยังมีส่วนที่ทำให้เกิดคลินิกศัลยกรรมเสริมความงามแบบผิดกฎหมายซึ่งไม่มีการรับรองความปลอดภัยใด ๆ เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ผู้ที่ต้องการปรับปรุงรูปลักษณ์ของตนเองแต่ไม่มีทรัพย์สินมากพออีกด้วย

ทั้งนี้ สิ่งที่น่าสนใจจะเป็นตลกร้ายตามมาคือ คนจำนวนหนึ่งซึ่งออกมารณรงค์ให้คนไทยสวยใสไร้ศัลยกรรม ทั้งยังปลอบใจว่าแม้จะไม่งามที่รูปกายแต่จิตใจสามารถทำให้งดงามได้นั้น เป็นคนที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นสูงของสังคม ซึ่งหลายคนเคยผ่านการทำศัลยกรรมเสริมความงามมาแล้ว (แต่บางคนอาจยังไม่กล้าเปิดเผย เนื่องด้วยกังวลต่อข้อวิพากษ์วิจารณ์ของคนในสังคม จึงอาจให้เหตุผลว่าที่สวยขึ้นเพราะรู้จักออกกำลังกาย ควบคุมอาหาร และแต่งตัว) ราวกับเป็นการสื่อสารให้คนที่อยากทำศัลยกรรมเสริมความงามแต่ขาดทุนทรัพย์ ยอมรับในบุญวาสนาที่ตนเองมีอยู่ และหมั่นทำความดีเพื่อสะสมบุญกุศลอันจะนำไปสู่การเกิดใหม่ในภพภูมิหน้าด้วยรูปร่างหน้าตาที่งดงาม ซึ่งเป็นทัศนคติแบบชาวสยามยุคโบราณ

ส่งท้าย

ถึงที่สุดแล้ว เรื่องราวของดอกไม้พลาสติกจึงสมควรได้รับการทบทวนและศึกษากันใหม่ แม้กระทั่งคำว่าดอกไม้พลาสติก (หรือคำที่ใกล้เคียงกันนี้) ก็สมควรถูกตั้งคำถามถึงความเหมาะสมด้วย โดยเฉพาะในสังคมไทยซึ่งยังคงมีมุมมองที่จำกัดและเป็นเชิงลบเกี่ยวกับการทำศัลยกรรมเสริมความงาม ศัลยกรรมเสริมความงามควรถูกมองในฐานะที่มีความสัมพันธ์กับมิติทางสังคมและวัฒนธรรม หาใช่เรื่องของคนที่ไม่รู้จักพอในธรรมชาติของตนเองไม่ นอกจากนั้น แม้สังคมส่วนหนึ่งอาจมองในแง่ลบถึงเรื่องของการใช้ร่างกายเป็นทุนเพื่อทำมาหากิน แต่มนุษย์ย่อมมีสิทธิที่จะจัดการร่างกายของตนเอง โดยไม่ต้องให้ผู้ใดมาบงการหรือควบคุม

ผู้เขียน

ธนวัฒน์ รุ่งเรืองต้นตีสุข นักวิจัย

ฝ่ายวิจัยและส่งเสริมวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

บรรณานุกรม

- ชนัญญา สิทธิสร. (2564). *ทุนทางร่างกายและวาทกรรมความสวยที่สะท้อนผ่านการทำคัลยกรรมของสาวพริตตี้*. รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคล ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2544). *ประวัติศาสตร์เมืองไทย 2475-2500*. พิมพ์ครั้งที่ 3. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย ศาถารัมภบท เล่ม 1 ภาค 2 ตอน 3. The Path of Purity*. <https://shorturl.asia/CSPsv>
- อ็องรี มูโอต์. (2558). *บันทึกการเดินทางของอ็องรี มูโอต์ในราชอาณาจักรสยาม กัมพูชา ลาว และอินโดจีนตอนกลางส่วนอื่น ๆ*, แปลโดย กรรณิกา จรรย์แสง. มติชน
- Balogun O.M.; Hoang K.K. (2013). Refashioning Global Bodies: Cosmopolitan Femininities in Nigerian Beauty Pageants and The Vietnamese Sex Industry. In Afshan Jafar and Erynn Masi De Casanova (Eds.), *Global Beauty Local Body*. Palgrave Macmillan.
- Cregan, K. (2012). *Key Concepts in Body and Society*. Sage.
- Hakim, C. (2010). Erotic Capital. In *European Sociological Review*, 26, 499-518.
- Matichon Online. (2568). *หมอลีซ่า คิกออฟ “ไทย เฟซ ท็อป โมเดล” เผยทักซิโณฟุ่ม 20 ล. ประเดิมโครงการค้นหานางแบบหล่อ-สวยแบบไทย ไม่ผ่านคัลยกรรมสู่รันเวย์โลก*. Matichon. <https://today.line.me/th/v3/article/3NlQxJv>
- Phillips, M. (2015). *Thailand in The Cold War*. Routledge.
- Sanook. (2567). *ย้อนประวัติคัลยกรรมความงามในไทย เริ่มมีปีไหน? เกร็ดจากละครวิทยุท้าย*. Sanook. <https://www.sanook.com/news/9343202/>